

VILÁG- TÖRTÉNET

5. (37.) évfolyam 2015. 4.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET FOLYÓIRATA

- **GYÓNI GÁBOR**
OROSZORSZÁG MINT BIRODALOM
- **SZ. BÍRÓ ZOLTÁN**
AZ OROSZ BIRODALOM „IDEGENJEI”
- **JEKATYERINA PRAVILOVA**
A BELSŐ TRANSZFEREK SZEREPE
AZ OROSZ BIRODALOM IGAZGATÁSÁBAN
- **DEÁK ANDRÁS**
GAZDASÁGI MODERNIZÁCIÓ ÉS ORIENTÁCIÓVÁLTÁS
A POSZTSZOVJET TÉRBEN
- **ALEKSZANDR SZTIKALIN**
AZ 1956-OS MAGYAR FORRADALOM
ÉS A SZOVJET–JUGOSZLÁV VISZONY
- **SZEMLE**
KÉPES GYÖRGY, KRÁNITZ PÉTER PÁL, KECSKÉS D. GUSZTÁV ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Bottoni Stefano (felelős szerkesztő)
Bíró László (szerkesztő), Farkas Ildikó, Martí Tibor,
Skorka Renáta (rovatvezetők)
Katona Csaba (olvasószerkesztő)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Anderle Ádám, Borhi László,
Erdődy Gábor, Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Papp Imre, Pók Attila, Poór János

5. (37.) évfolyam 2015. 4.

TARTALOM

Birodalomkutatás Oroszországban (Sz. Bíró Zoltán)	503
<i>Tanulmányok</i>	
Gyóni Gábor: Oroszország mint birodalom. Az Orosz Birodalom területe és népessége	505
Sz. Bíró Zoltán: Az Orosz Birodalom „idegenjei”	521
Jekatyerina Pravilova: A belső transferek szerepe az Orosz Birodalom igazgatásában	553
Deák András: Az inercia jegyében. Gazdasági modernizáció és orientációváltás a posztszovjet térben	575
Font Márta: I. András és Bölcs Jaroszlav	607
Sashalmi Endre: A koronázási érme mint legitimációs médium a 18. századi Oroszországban. I. Katalin, Anna, Erzsébet és II. Katalin császárnők koronázási érméinek ikonográfiai vizsgálata	625
<i>Műhely</i>	
Alekszandr Sztikalin: Az 1956-os magyar forradalom és a szovjet–jugoszláv viszony 1956–1957. Egy orosz–szerb forráskiadási munkát kapcsán	645
<i>Szemle</i>	
Az emberi testtől az óraműig. Az állam metaforái és formaváltozásai (Képes György)	667
Atatürk és az Új Törökország képe a náci ideológiában (Kránitz Péter Pál)	672
A frankofón Európa és Magyarország a hidegháború kezdetén (Kecskés D. Gusztáv)	675

Jelen számunkat szerkesztette: Sz. Bíró Zoltán

Birodalomkutatás Oroszországban

Az elmúlt 10–15 évben az oroszországi kutatók körében ismét megélnékült az érdeklődés a birodalmi tematika iránt. A tudományos szempontokon túl ebben nyilván szerepet játszottak más körülmények is – mindenekelőtt az a máig meglévő élénk társadalmi érdeklődés, amely a Szovjetunió felbomlásának történetét övezi –, ám ezek nem zavarták meg az elmélyült kutatói munkát, inkább inspirálták azt. Olyannyira, hogy szinte lehetetlen számba venni azokat a fontos monográfiákat és tanulmánygyűjteményeket, amelyek az Orosz Birodalom történetére vonatkozóan az elmúlt másfél évtizedben oroszul megjelentek. Ebben a munkában kitüntetett szerepet vállalt két moszkvai kiadó, a Novoje Izdatyelsztvo (*Новое Издательство*) és a Novoje Lityeraturnoje Obozrenyje (*Новое Литературное Обозрение*).

Az előbbi „Új határok” (*Новые границы*) címmel még 2004-ben sorozatot indított a birodalom történelmi jelenségével foglalkozó köteteknek. A sorozat első könyveként egy olyan tanulmánygyűjteményt adtak közre, amelyben hazai és külföldi szerzők a kontinentális birodalmak működését vetették egybe több szempont alapján (*Российская империя в сравнительной перспективе*). A kötet első fejezetének nagy összefoglaló tanulmányait a kérdéskör olyan elismert kutatói jegyzik, mint Alfred Rieber, Dominic Lieven és Andreas Kappeler. Külön fejezetet kapott a birodalmi elitek rekrutációjának és természetének elemzése, illetve annak vizsgálata, hogy a birodalmi tényező milyen szerepet játszott az egyes birodalmak gazdaságának működésében és teljesítményében. De a kötetben olyan izgalmas, máig kevésbé kutatott témák is felmerültek, mint a helyi bíróságok és a birodalmi jog érvényesülése a birodalmi perifériák igazságszolgáltatási gyakorlatában. A sorozat következő, 2005-ben megjelentetett kötete az Orosz Birodalom történetével foglalkozó külföldi kutatók tanulmányaiból adott közre gazdag válogatást (*Российская империя в зарубежной историографии*). A sorozat harmadik kötete a ma már évek óta Princetonban tanító Jekatyerina Pravilova könyve volt (*Финансы империи. Деньги и власть в политике России на национальных окраинах. 1801–1917*). A komoly figyelmet keltő monográfia a birodalom pénzügypolitikáját, a belső transzferek szerepét vizsgálta meg abból a szempontból, hogy azok miképp illeszkedtek a birodalom irányításának általános rendszerébe. A szerző olyan kevésbé ismert kérdéseket tekint át könyvében, hogy indokoltnak találtuk annak két részletét az alább következő birodalmi blokk részeként magyarul is közreadni. Néhány évnyi szünet után a sorozat 2010-ben újabb két kötettel jelentkezett. Az egyik a

birodalom és a nacionalizmus fogalmai körüli félreértéseket (*Мифы и заблуждения в изучении империи и национализма*), míg a másik – Szergej Glebov monográfiája – a 20. századi orosz emigráció talán legeredetibb szellemi irányzatát, az úgynevezett eurázsiai mozgalom hagyatékát tekinti át (*Евразийство между империей и модерном*). A következő évben ismét két kötet jelent meg a sorozatban. Az egyik a birodalom és a nemzet történelmi emlékezetben betöltött szerepét (*Империя и нация в зеркале исторической памяти*), míg a másik az Orosz Birodalom működésének mindennapi gyakorlatát és a nyelvpolitika ebben játszott szerepét tekinti át (*Изобретение империи: языки и практики*).

A Novoje Lityeraturnoje Obozrenyje más utat választott. A kiadó egy olyan sorozatot indított útjára, amelynek kötetei a területi szempontot követve az Orosz Birodalom perifériáinak – egymástól gyakran jelentősen eltérő – igazgatási gyakorlatát mutatták be (*Окраины Российской империи*). A sorozat első könyve a birodalom nyugati peremvidékén érvényesülő politikát tekintette át (*Западные окраины Российской империи*), míg a 2007-ben megjelent második kötet az Észak-Kaukázusban alkalmazott módszereket (*Северный Кавказ в составе Российской империи*). Ugyanebben az évben jelent meg a Szibériával foglalkozó kötet (*Сибирь в составе Российской империи*), majd 2008-ban a közép-ázsiai területek birodalmi igazgatását áttekintő könyv (*Центральная Азия в составе Российской империи*). A szerkesztőség a sorozat utolsó köteteként 2012-ben a Besszarábiával foglalkozó monográfiát adta közre (*Бессарабия в составе в Российской империи*).

A birodalmi tematika kapcsán feltétlenül említést kell tenni még egy jelentős vállalkozásról, a kazanyi birodalomkutató központ (*Центр исследований национализма и империи*) folyóiratáról, az *Ab Imperiá*ról. A periodika szakmai minőségéről bárki meggyőződhet, aki kezébe veszi azt a több mint hatszáz oldalas válogatást, amelyet a folyóiratban megjelent tanulmányokból állítottak össze és adtak ki 2004-ben Kazanyban (*Новая имперская история постсоветского пространства*).

Látva az oroszországi birodalomkutatás figyelmet érdemlő eredményeit és gazdag szempontrendszerét, a *Világtörténet* szerkesztősége indokoltan találta, hogy egy önálló blokkot szenteljen e kérdéskörnek. A tematikus összeállítás egyúttal bepillantást enged a magyarországi kutatásokba, bizonyítva, hogy a magyar kutatókat is foglalkoztatja a birodalmi szerveződés megannyi vonatkozása. Jelen számban az egyes tanulmányok főképpen a birodalmi központ és a határterületek gazdasági viszonyaira, az Orosz Birodalomban élő népek-nemzetek életének, jogállásának megszervezésére, a birodalmi ideológia közvetítésének bizonyos formáira fókuszálnak.

Sz. Bíró Zoltán

CONTENTS

Researching the Empire in Russia (Zoltán Sz. Bíró)	503
<i>Studies</i>	
Gábor Gyóni: Russia as Empire: Territorial Expansion and Population of the Russian Empire	505
Zoltán Sz. Bíró: Being “Alien” in the Russian Empire: The Legal and Social Status of “Eastern” and “Western” Ethnic Groups	521
Ekaterina Pravilova: The Role of Internal Colonization in the Bureaucratic System of the Russian Empire	553
András Deák: Under the Sign of Inertia: Economic Modernization and Orientation Change in the Post-Soviet Space	575
Márta Font: Andreas the First and Yaroslav the Wise	607
Endre Sashalmi: The Coronation Medal as a Vehicle of Legitimation: Iconographic Analysis of the Coronation Medals of Four Empresses, Catherine I, Anne, Elisabeth and Catherine II	625
<i>Workshop</i>	
Alexandr Stykalin: The 1956 Hungarian Revolution and the Soviet–Yugoslav Relations: Reflections on a New Documentary Book	645
<i>Book Reviews</i>	
From the Human Body to the Clockwork: Metaphors of State, and State-building (György Képes)	667
Atatürk and the New Turkey in the Nazi Imagination (Péter Pál Kránitz)	672
The French-speaking European Countries and Hungary at the Beginnings of the Cold War (Gusztáv D. Kecskés)	675

SZERZŐINK

Deák András, PhD, tudományos főmunkatárs, MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Világgazdasági Intézet • Font Márta, az MTA doktora, egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem BTK • Gyóni Gábor, PhD, tudományos munkatárs, ELTE BTK • Kecskés D. Gusztáv, PhD, tudományos főmunkatárs, MTA BTK Történettudományi Intézet • Képes György, PhD, egyetemi adjunktus, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar • Kránitz Péter Pál, doktorandusz, Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK • Pravilova, Jekatyerina, egyetemi tanár, Princeton University History Department • Sashalmi Endre, az MTA doktora, egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem BTK • Sz. Bíró Zoltán, tudományos főmunkatárs, MTA BTK Történettudományi Intézet • Sztikalin, Alekszandr, kandidátus, tudományos főmunkatárs, Orosz Tudományos Akadémia Szlavisztikai Intézet

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőnél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1014 Budapest, Úri utca 53., telefon: 224-6700/624, 626 mellék).

A Világtörténet 2015-ös évfolyamának megjelentetését a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap